

BIJLAGEN

Bijlage bij definitieve conceptversie Agenda voor Twente

Basisinfrastructuur Agenda voor Twente

Ook voor de nieuwe 'Agenda voor Twente' is een basisinfrastructuur nodig. In de huidige 'Agenda van Twente' is ingezet op het structureel versterken van de sociaaleconomische structuur van Twente. Daarvoor zijn een aantal initiatieven gestart, organisaties opgericht en ontwikkelingen gestimuleerd vanuit programma's en via diverse projecten. Dit om de samenwerking en betrokkenheid van partners in de uitvoering te ondersteunen, bestaande netwerken te versterken en belemmeringen weg te nemen. Dat is de (basis)infrastructuur van de Agenda zoals bijvoorbeeld het stimuleren van het internationale vestigingsklimaat, gezamenlijke acquisitie, ondersteuning van innovatief ondernemerschap en regiobranding.

Voor de (basis)infrastructuur is in de nieuwe Agenda voor Twente een benodigd bedrag van €3,50 per inwoner berekend. In de nieuwe Agenda is er voor gekozen om de bestaande organisaties in het eerste jaar, 2018, in stand te houden. Dit om de continuïteit te kunnen waarborgen, inclusief de kennis en ervaring. Daarnaast kunnen zo ongewenste situaties worden voorkomen zoals het abrupt niet meer uitvoeren van één van de taken of het ontstaan van ongewenste faillissementen. Er zijn door de overheid en andere partners namelijk investeringen gedaan in genoemde organisaties en projecten die bij het afbreken eind dit jaar onvoldoende benut worden als basis om verder te bouwen vanuit de nieuwe Agenda.

Bij het gezamenlijk opstellen van het uitvoeringsprogramma 2018 worden de opdrachten aan de organisaties voor de taken in de basisinfrastructuur opnieuw gemaakt. Deze zijn gericht op wat nodig is voor de Agenda en daarbij zijn de doelstellingen van de nieuwe Agenda voor Twente vanzelfsprekend het vertrekpunt. Halverwege het eerste jaar worden deze geëvalueerd en indien gewenst voorzien van nieuwe opdrachten aan eventueel andere (samenwerkings)organisaties. Het is de verwachting dat samenwerking/samenvoeging van de huidige organisaties kan leiden tot lagere bijdragen. Daarnaast is het niet uitgesloten dat ook al in 2018 andere organisaties deel gaan uitmaken van de basisinfrastructuur. De opdrachten zijn namelijk leidend en we weten van te voren niet of de bestaande organisaties daar met elkaar in zijn geheel aan kunnen voldoen. Naast de al bestaande organisaties die ook in 2017 de uitvoering organiseerden gaat het ook om een uitvoeringsorganisatie voor opdrachtverlening communicatie en monitoring.

In onderstaand kader staan de taken en functies van de basisinfrastructuur en welke organisaties deze vooralsnog uitvoeren in de nieuwe Agenda. Mede op basis van de aan u verzonden memo voor de bestuurscommissie 22 maart 2017 is aangegeven welke bedragen indicatief in 2018 aan de orde zijn, inclusief een inschatting voor de komende jaren gemaakt.

De projecten in de basisinfrastructuur dienen natuurlijk te voldoen aan de KRACHT criteria (zie hieronder voor uitleg) en zij sluiten aan bij het doel van de Agenda voor Twente (2018-2022).

- K (Kansrijk) Biedt kansen aan
- R (Regionaal) Heeft betrekking op (een groot deel van) de regio
- A (Aanvullend) Voegt iets toe aan het bestaande
- C (Concreet) Is concreet
- H (Helder) Is helder geformuleerd
- T (Toekomstgericht) Is gericht op de toekomst.

Project / Organisatie	Taken / Functies	Bijdrage 2018 per inwoner
Human Capital Agenda	Het versterken van de samenwerking van de O's gericht op de regionale arbeidsmarkt.	€ 0,40
Centra voor Innovatief Vakmanschap	Het creëren van een klimaat dat ondernemers actief ondersteunt en helpt te groeien door innovatie. Ze verbindt hightech innovatie en ondernemerschap met alle benodigde kennis, talent, kapitaal, infrastructuur en netwerken (ook wel ecosysteem genoemd). Zowel voor starters als groeiers.	€ 0,35
Techniekpact	Het gestructureerd aanpakken van het opleiden, werven en vasthouden van hoger opgeleide technici (vanaf MBO 3/4 tot WO-opgeleid)	€ 0,40
Novel-T	Het versterken en uitbreiden van het ecosysteem in Twente voor innovatie en ondernemerschap.	€ 0,60
WTC Internationale School Expatri Center Twente	Het stimuleren van een internationaal vestigingsklimaat voor mensen en bedrijven.	€ 0,00 ¹
Vrijtijdseconomie (VTE)	Marketing van de vrijetijdseconomie in Twente.	€ 0,00 ²
Twente Branding	Inzet op branding en marketing van Twente, aan de hand van een krachtige positionering en profilering. Bekendheid en imago vergroten binnen en buiten Twente.	€ 0,60
Pioneering (ter illustratie van actielijn 4)	Inzet op vernieuwing in de bouw, waarbij kennisdeling wordt gestimuleerd en innovatieprojecten in de bouw worden aangejaagd en gefaciliteerd. Ook hebben zij een sterke focus op het verduurzamen van de bouw.	€ 0,40
Uitvoeringsorganisatie, incl. Twenteboard (vernieuwd)	Inzet op opdrachtverlening, gedurende de looptijd van de nieuwe Agenda, inclusief ondersteuning Twente Board	€ 0,40
Communicatie en monitoring	Het nader uitwerken van communicatie en monitoring	€ 0,35
Per inwoner		€ 3,50

¹ Vooral nog geen nieuwe jaarbijdrage benodigd, Expatri Center Twente is meegenomen in Techniekpact

² In verband met de focus van de nieuwe Agenda ontvangt VTE geen financiering meer vanuit de nieuwe Agenda, wordt opgenomen in de reguliere begroting Regio Twente

Bijlage: Operationalisatie indicatoren bij doelstellingen Agenda voor Twente

Versie 30 maart 2017, versie 2

Uitgangspunten selectie indicatoren

Voor de verdere regionaal economische ontwikkeling is het versterken van de regionaal economisch structuur ookwel ecosysteem noodzakelijk.

Door onder meer investeringen in de agglomeratiekracht, de verbinding met andere regio's en innovatie kan de regionaal economische structuur worden versterkt.

Het ecosysteem is beschreven onder het tabblad 'Kader van de website www.agandevantwente.nl.

Kort samengevat gaat het om investering door alle O4 in de kennisinfrastructuur, clusters van bedrijven, ondernemerschap, arbeidsmarkt, financiering, woon- en leefomgeving en gebiedsbranding

Op basis van deze uitgangspunten is een aantal indicatoren geselecteerd voor het meten van de regionaal economische ontwikkeling.

Er is een groot aantal indicatoren beschikbaar. Vanuit de actielijnen van het document 'Agenda voor Twente, Investeren in de toekomst' is hier voor een eerste selectie gemaakt.

De in vet weergegeven indicatoren zijn de voorlopige geselecteerde kernindicatoren.

Onderdelen	Mogelijke indicatoren	Toelichting	Bron
Actielijn 1: Techniek			
Techniek, de duurzame sector	HTSM werkgelegenheid	Aantal en aandeel	Bestaande Indicator Twente Index
	Aandeel personen met technische beroepen	Aantal en aandeel	CBS, microdata
Actielijn 2: Arbeidsmarkt & Talent			
Arbeidsmarkt	Arbeidsmarktparticipatie	Aandeel leeftijden/geslacht/opleidingsniveau	Bestaande Indicator Twente Index
	Opleidingsniveau	Aantal en aandeel	Bestaande Indicator Twente Index
Talentontwikkeling	Opleiding/studie volgend	Aandeel jongeren naar opleidingsoort	Techniekpact monitor
	Jong Talent	Aandeel en saldo jonge veelverdieners	CBS, microdata
	Studenten naar niveau/opleiding	Aantal en aandeel	Bestaande indicator Twente Index en Techniekpact aangewijd met nieuwe typen opleidingen
Ondernemerschap	Start ups & Scale ups	Aantal / aandeel tale bedrijfsleven	Bestaande Indicator Twente Index
	Snelgroeiende/innovatieve bedrijven	Twentse bedrijven op provinciale en Nederlandse rang	Bestaande indicator Twente Index
Actielijn 3: Bereikbaarheid en vestigingsklimaat			
Vestigingsklimaat	Economische structuur	Vestigingen en werkzame personen	Bestaande indicator Twente Index
	Bedrijvendemografie	Starters/opheffingen/migratie	Bestaande indicator Twente Index
	Migratie van/naar Twente	Aandeel en saldo jonge veelverdieners	CBS, microdata
	Woon aantrekkelijkheid	Woon aantrekkelijkheid zonder geografie	Atlas van gemeenten, uitbreiding Twente Index
Bereikbare regio	Reisduur naar stedelijke concentraties in NL en D	Daadwerkelijke reistijd met auto en trein	Routeplanners
	Digitale bereikbaarheid/aandeel breedband	Dekking van glasvezel (en andere snelle internet verbij	Bestaande indicator Twente Index, discontinu meting (internationale) ondernemers / studenten / toeristen
	Bekendheid Twente	Geen langitudinale meting voorhanden	
Actielijn 4. Energie en circulaire economie			
Duurzame energie	Hernieuwbare energie	Aandeel hernieuwbare energie	Lokale energie monitor, RVO
	reductie CO2-uitstoot	Aandeel CO2-uitstoot	Klimaatmonitor, Min. IV
Afval	Hergebruik	Aandeel hergebruik van afval	Afvaldatabase, Afvalmonitor

AAN Bestuurscommissie Agenda van Twente
VAN Twente Board

DATUM 17 mei 2017
ONDERWERP Bijdragen vanuit ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstituten

Memo

Hierbij ontvangt u op uw verzoek een beeld van de bijdragen die andere partners binnen de Twente Board leveren aan de gezamenlijk economische agenda (zie ook bijlage I).

Twente: technologische en ondernemende topregio

De Twente Board is een platform waarin ondernemers, onderzoek, onderwijs en overheid hun krachten bundelen, ieder vanuit zijn eigen rol. Het bedrijfsleven onderneemt: starten, groeien, innoveren en benutten van Twents vakmanschap en vernuft om de sterke positie van Twente te behouden, zich verder te ontwikkelen en werkgelegenheid te creëren. Onderwijs en onderzoek zorgen voor talent en de valorisatie van kennis. De overheid faciliteert en zorgt voor een optimaal vestigingsklimaat. Samen moeten bedrijfsleven, onderwijs, onderzoek en overheid Twente vol trots uitdragen, de belangen van Twente (inter)nationaal behartigen en kansen voor Twente pakken.

De Twente Board is een economic development board en richt zich op de economische ontwikkeling van Twente. In het actieplan Twente Werkt! en het aan u gepresenteerde advies heeft de Board haar inhoudelijke koers toegelicht: Twente ontwikkelen tot technologische en ondernemende topregio. Dit advies is als bouwsteen gebruikt voor de Agenda voor Twente. Daarbij is de Twente Board ervan overtuigd dat bij een missie waar we ons als Twente willen ontwikkelen tot een technologische en ondernemende topregio van formaat, een stevige ambitie en daarmee gepaard gaande investeringen noodzakelijk zijn. De ontwikkelingen om ons heen, en de manier waarop andere regio's hierop acteren, staan het niet toe om achterover te leunen. Op die manier raken we op achterstand en zullen we onze huidige onderscheidende positie onvoldoende kunnen omzetten in welvaart voor onze (toekomstige) inwoners. De veranderende wereld én de kansen die Twente in zich heeft, vragen om een gebundelde inzet vanuit de 4 O's.

Bijdrage vanuit de partners

Onderwijs- en onderzoeksinstituten

In uw agenda kiest u voor een focus op Techniek. Deze keuze voor techniek is eerder al gemaakt door onze onderwijs- en onderzoeksinstituten. De Universiteit Twente (UT) – met als motto High Tech – Human Touch. Saxion met Living Technology. En ook het ROC van Twente heeft een technisch profiel.¹ Deze keuze komt niet uit de lucht vallen, maar is ingegeven door de traditie van veel Twentse bedrijven in de techniek en de ontwikkelde kennisposities op dit terrein, en de daardoor ontstane vraag naar technisch talent en kennis.

De onderwijs- en kennisinstellingen hebben elk een grote impact op de economische ontwikkeling van de regio. In totaal gaat het om ongeveer 7.500 banen en meer dan 56.000 studenten. Alleen al de startups vanuit Saxion zorgen voor ongeveer 4% van het totaal aantal arbeidsplaatsen. De UT heeft berekend dat iedere arbeidsplaats bij de UT leidt tot meer dan 6 indirecte banen, een enorme multiplier. Ook qua inkoop hebben de instellingen een behoorlijk impact, zo investeert het ROC van Twente jaarlijks voor ongeveer € 7 mln., waarvoor zoveel mogelijk wordt gekeken naar regionale invulling.

¹ Het ROC van Twente heeft 20% meer techniekstudenten dan het landelijk gemiddelde.

Vanuit het technologisch profiel wordt door de onderwijs- en onderzoeksinstituten fors geïnvesteerd in allerlei programma's en projecten die bijdragen aan het versterken van dit profiel en daarmee het versterken van de positie van Twente als technologische en ondernemende regio. Het gaat hierbij zowel om initiatieven die passen bij de taak van deze instellingen op het gebied van onderwijs en onderzoek, maar ook om programma's en projecten in gezamenlijkheid met partners vanuit het bedrijfsleven of overheid. Het gaat daarbij om vele miljoenen per jaar.

Ondernemers en werkgevers

Zoals gezegd, Twente kent een sterk technologisch profiel. Ongeveer 10% van de arbeidsplaatsen bevinden zich in de technologische sector. Van de openstaande vacatures vraagt meer dan de helft een technisch profiel.² Daarnaast is Twente bij uitstek de kraamkamer voor nieuwe kennis en business, van startups naar scale-ups. Bedrijven vanuit de maakindustrie zijn overal in de regio te vinden. Het zijn vooral deze bedrijven die in belangrijke mate bijdragen aan de groei van de werkgelegenheid en economische in onze regio. Vanuit deze groei ontstaat ook voor de publieke sector ruimte om de maatschappelijke opgaven te realiseren. In die zin is sprake van een wisselwerking.

Het is voor bedrijven cruciaal om te blijven investeren in vernieuwing van hun onderneming en daarmee ook in de positie van Twente als technologische en ondernemende regio. Daarbij wordt op verschillende manieren gebruik gemaakt van het instrumentarium dat voor handen is voor het binnenhalen van kapitaal, kennis, talent en netwerk. Bij de meeste instrumenten is de inbreng van eigen middelen verplicht. Daarnaast zien veel bedrijven het belang van gezamenlijke initiatieven voor het versterken van de economische potentie van de regio. Bijvoorbeeld door bijdragen aan het versterken van ondernemerschap, de uitwisseling van kennis, het ontwikkelen van talent, de regiobranding of bijdragen aan culturele- en sportvoorzieningen.³ Ook hier gaat het om vele miljoenen op jaarbasis.⁴

Provincie Overijssel

Provincie Overijssel is verantwoordelijk voor het regionaal economische beleid. Daarin wordt fors geïnvesteerd in het bevorderen van innovatie, ondernemerschap, internationalisering en het aantrekken en behouden van talent. Ook vinden investeringen plaats in werklocaties, gebiedsontwikkelingen en infrastructuur en worden investeringsfondsen en Europese subsidieregelingen - met provinciale cofinanciering - ingezet voor Twentse innovaties. Gedeputeerde Staten van Overijssel leveren op korte termijn een nadere financiële specificatie aan.

Blijf gezamenlijk investeren!

Om de gezamenlijke ambitie Twente te ontwikkelen tot technologische en ondernemende topregio van formaat te realiseren, doen we de oproep om hierin gezamenlijk fors te blijven investeren. Vanuit de visie dat het een investering betreft die zich ruim terugverdient, door te blijven werken aan een economisch systeem dat optimaal functioneert. Ieder vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheden. Daarbij is het belang van de hefboom van gemeentelijke investeringen groot om de gewenste multiplier te realiseren. Uiteindelijk zijn investeringen in de regio directe investeringen in de gemeenten: Twente als één economisch systeem.

Kortom: Twente investeert en werkt aan een regio met toekomst!

² Twente Index en Arbeidsmarktmonitor Twente (april 2017)

³ Bijdragen van ondernemers aan bijvoorbeeld het Orkest van het Oosten, Reïsopera en Wilminktheater bedragen jaarlijks al € 350.000

⁴ Een rondgang langs 4 bedrijven (Grolsch, DEMCON, ADG Dienstengroep, TenCate) leidt tot een investering van meer dan € 1 mln. per jaar bestemd voor werkgelegenheidsprojecten, investeringsfondsen, FTE's bij overheden).

Bijlage I

Doel van deze bijlage is om te laten zien welke bijdrage de verschillende partners binnen de regio bijdragen aan de gezamenlijke ambities. Het overzicht is niet volledig en betreft in sommige gevallen een indicatie. Provincie Overijssel levert separaat een financiële specificatie aan.

Initiatief	Twentse gemeenten	Onderwijs	Ondernemers (incl. zorg)	Toelichting
Stuwende Techniek en Ondernemerschap				
Novel-T**	€ 336.000	€ 266.000 (+10 fte)		Ook gemeente Enschede en provincie dragen bij.
Pioneerijng**	€ 150.000		€ 800.000	Gericht op innovatie in de bouw
Pioneers in Health Care**		€ 200.000	€ 300.000	Innovatiefonds gericht op technologie in de zorg
Versterken Ondernemerschap**			€ 1.000.000	Ledenbijdragen partners Ondernemend Twente Betreft jaarlijkse bijdrage
PDEng Smart Industry trajecten*		€ 1.100.000	€ 475.000	Betreft gezamenlijke onderzoeks trajecten
Solar Team*	€ 21.000	€ 250.000	in-kind	Bedrijfsleven stelt machines, mankracht, kennis, etc. beschikbaar
Green Team (waterstofauto)**		€ 55.000		Bedrijfsleven stelt machines, mankracht, kennis, etc. beschikbaar
Ondernemersadviseur**				Beschikbaar gesteld aan Ondernemend Twente
Project Green Businessclub Twente*			€ 100.000	Voor het project wordt nog co-financiering (50%) gezocht.
Interreg (IPRO-n / Rocket / Bionics / Spectrus / MIND / etc.) / EFRQ**			Vele miljoenen	Stimuleren innovatie (50% vanuit Europa)
Topalant en mondiale bedrijvigheid en Duurzame arbeidsmarkt				
Techniekpact**	€ 250.000	via bv CIV's, TYF, TFF, etc.	in-kind	Richt zich op beschikbaarheid gekwalificeerd personeel technische functies
CIV Technische Twente*	€ 200.000	€ 300.000	€ 566.000	Beschikbaarheid gekwalificeerd techn. personeel
Saxion Betatechniek*		€ 300.000		Techniek aantrekkelijk maken voor jongeren
LEGO Studio**		€ 45.000		Scholieren interesseren voor techniek

TechYourFuture / TechForFuture (Centres of Expertise)*		€ 5.000.000	In-kind	Bedrijfsleven levert machines, mankracht, apparaten, laboratoria, etc.
CIV Bouwen aan de Toekomst*	€ 30.000	€ 1.550.000		
CIV Transport en Logistiek*		€ 358.000		€ 200.000 vanuit Enschede, Oldenzaal en Rijssen- Hoften
Sectorplan Zorg*			€ 5.200.000	Vanuit het Rijk is € 2,4 mln. bijgedragen
Intersectoraal Sectorplan Twente*			€ 7.000.000	Vanuit het Rijk is € 7mln. bijgedragen. Regio Twente, provincie, ROC van Twente en WGV Zorg & Welzijn leveren garantstelling
Sectorplan Logistiek*			€ 126.000	Vanuit het Rijk is € 126.000 bijgedragen.
WGV Zorg & Welzijn,**			€ 750.000	Diverse arbeidsmarkt initiatieven in de zorgsector
CIV PCPT*	€ 150.000	€ 1.260.000	€ 1.700.000	Praktijkcentrum Procestechnologie
Pre-University**		€ 1.100.000		Jongeren interesseren voor techniek / onderzoek
Studium Generale**		€ 260.000		Kennisontwikkeling voor geïnteresseerden
Aantrekkelijke en bereikbare regio				
Twentebranding**	€ 355.000	€ 40.000		
Acquisitie**	€ 300.000			
Internationale School Twente*	€ 140.000	€ 50.000	€ 200.000	Ook provincie Overijssel draagt hierin bij
Port of Twente*	€ 150.000		€ 150.000	
Campusontwikkeling: Voorbeelden zijn Hightech Systems Park (Thales), Kennispark Campus (Demcon, Switch, Sigmax, e.a.), Sanderink Technology Center.*			Veel miljoenen	Gemeenten investeren hier op individuele basis op mee
Totaal (indicatief)	€ 2.082.000	€ 11.874.000	€ 18.367.000	NB. deze bedragen zijn verre van volledig, maar geven een beeld van de verschillende bijdragen

* betreft totaalbijdrage

** betreft jaarlijkse bijdrage